

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Familjeterapeuterna på Korsvägen AB

VT 2017

Vilket stöd får familjehemmen i början av placeringen?

Författare:

Agneta Brogren

Stefan Gullholm

Handledare och examinator:

Ingrid Höjer

Fortbildning för familjehemssekreterare

Med fokus på handledning av familjehem

Paper 7,5 p

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Bakgrund	3
3. Syfte och frågeställningar	4
4. Aktuellt kunskapsläge	5
5. Teoretiska perspektiv	8
5.1 Systemteori	8
5.2 Anknytningsteori	9
5.3 Mentaliseringsteori	9
5.4 Narrativ terapi	10
6. Metod	11
7. Urval	12
8. Genomgång av intervjuerna/fokusgrupp och analys	12
9. Slutdiskussion och sammanfattning	24
Litteraturförteckning	27

1. Inledning

När man bestämmer sig för att bli familjehem så utgår man ifrån att det handlar om att ta hand om ett barn eller en ungdom för en längre eller kortare tid. Det man som familjehem kanske inte är så medveten om är att med barnet följer föräldrar, släkt och andra närstående som barnet kommer att behöva ha regelbunden kontakt med. Att ta emot ett barn i sitt hem betyder många gånger att man tar emot en hel släkt. Att ta emot ett barn i sitt hem innebär även att man regelbundet tvingas ta emot ett flertal professionella i sitt hem men också deltaga i möten på skola och socialtjänst. De professionella får insyn i de mest privata delarna av ens liv. Inte sällan blir man som familjehem ifrågasatt, ibland av professionella som kan vara hälften så gamla som en själv. Ibland kan barnet ha stora problem, traumatiserat av övergrepp eller av krigsupplevelser. Många familjehem börjar sitt uppdrag när de egna barnen är i de äldre tonåren eller utflugna. Som förälder har man oftast ett gott självförtroende, det har gått bra för barnen. Att ta emot ett barn som inte svarar mot den uppfostran man gav de egna barnen blir en kris för många.

Som familjehem upplever man mycket glädje, något som man har lika stort behov av att dela med någon såsom mer jobbiga händelser. Vissa upplevelser och framsteg som det är med det placerade barnet kanske det bara är familjehemssekreteraren de kan dela det med, av sekretessskäl och att bekanta och släkt ej förstår till fullo vad uppdraget handlar om. De som finns runt det placerade barnet och familjehemmet är oftast barnsekreterare, familjehemssekreterare och skola. Den ende som har ett tydligt uppdrag att stötta familjehemmet är familjehemssekreteraren. Forskning finns det gott om var det gäller placerade barn och familjehem, dock mer begränsat om det stöd som familjehemmet får från familjehemssekreteraren i den omtumlande första perioden i familjehemmets uppdrag.

2. Bakgrund

Det finns ingen forskning som visar vilket stöd som familjehemsföräldrarna får i början av placeringen av sin handledare, familjehemssekreteraren. Den forskning som finns handlar mer om stödet i allmänhet från socialtjänsten. Några kandidatuppsatser finns om familjehemssekreterarens handlingsutrymme (exempelvis Cecilia Åkesson, Jönköpings Universitet, 2016). En uppsats som berör familjehemssekreterarens roll i umgänget med biologföräldrarna (Marie Sandholm, Göteborgs Universitet, 2015). Uppsatser och böcker

om placerade barn, biologiska barn och annat om familjehemsvården finns dock i ett större antal. Enstaka kommentarer eller avsnitt går att finna som ger en bild av stödet från familjehemssekreteraren till familjehemmet. Studien "Fosterfamiljens inre liv" från 2001 av Höjer uppgav 87 % av fosterföräldrarna att de hade en positiv relation till familjehemssekreterarna. 83 % menade att de alltid eller oftast fick det stöd de behövde. I boken "Att leva med fostersyskon" (Höjer, 2006) framkommer en annan mer negativ bild över stödet. I boken framkommer åsikter från de biologiska barnen i familjehemmen att familjehemssekreteraren inte vet hur deras vardag ser ut. I Höjers studie blandas dock familjehemssekreterarens och handläggarens roll i hop. Detta kan förklaras med att studien som boken grundar sig i är från 2006. Rollfördelningen mellan barnsekreteraren och barnsekreteraren är tydligare i dag. Dock finns en mängd litteratur som är användbar för familjehemssekreterarnas handledning av familjehemmen. Under årens lopp ändras vad som är det som "gäller" i yrken där samtalet är det bärande inslaget. Under de senaste åren har det narrativa synsättet vunnit mark. Det finns även olika metoder och tekniker för att, exempelvis, stötta familjehemmens anknytning till den placerade (Marte meo, Bof osv). Dock kan det vara andra än familjehemssekreteraren som utför detta stöd.

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med följande paper är att undersöka på vilket sätt vi familjehemssekreterare kan stödja och handleda familjehemmen i sina uppdrag i början av en placering av ett barn. Vad ett familjehem behöver i form av handledning i början av en placering sammanfaller i många delar med vad familjehemmen behöver över tid. Förutom att beskriva det stöd ett familjehem behöver så är vår strävan att mer specifikt beskriva behoven inför en placering och den första tiden efter att ett barn har flyttat in.

Våra frågeställningar är:

Vad fick ni för stöd i början av placeringen?

Hur blev det?

Vad hade ni önskat mer för stöd, vad saknade ni?

4. Aktuellt kunskapsläge

Det finns väldigt lite aktuell svensk forskning om hur familjehemmen upplever stödet från socialtjänsten. Det som finns att tillgå är i huvudsak studentuppsatser såsom den här. Internationellt finns det däremot en mer omfattande forskning. Forskningen om stödet till familjehemmen är litet i Sverige samtidigt som behovet ökar av familjehem. I och med barnens mer komplexa problematik har familjehemsrollen förändrats och blivit mer komplicerad då de förväntas att både fungera som en vanlig familj samtidigt som de ska agera professionellt i förhållande till barnets problematik.

I ett antal uppsatser refererar svenska studenter till ett antal författare, se innehållsförteckning, (Brown & Calder, Fisher, Hudson & Levasseur, MacGregor, Wåhlander, Vinnerljung, 1996, refererad i SOU 2005:81) som har kommit fram till att:

familjehem önskar att stödet från socialtjänsten ska vara mer flexibelt och omfattas av ett större tidsspann.

när socialarbetaren var snabb med att reagera och möta familjehemmets behov av stöd kände familjehemmen att stödet var bra.

att samarbetet mellan familjehem och socialarbetare fungerar bra är en viktig del för att familjehemmet ska känna tillfredställelse.

det behöver finnas en öppen kommunikation, en pålitlighet samt en omtänksamhet hos socialarbetaren.

familjehem efterfrågar och saknar mer kunskap om barnets problematik och beteende. För att familjehemmen ska kunna möta barnet på ett mer adekvat sätt och för att samarbetet mellan familjehem och socialtjänst ska fungera bättre behöver familjehemmen få information och inkluderas i socialtjänstens arbete.

familjehemmen önskade inte nödvändigtvis ökad kontakt med socialarbetarna utan hellre att stödet var anpassat efter deras behov. Familjehemmen ville även att stödet skulle innefatta mer praktiskt och känslomässigt stöd för att hantera svårigheter som de ställs inför.

det känslomässiga stödet, vilket bland annat innefattade någon att prata med, en god relation till socialarbetaren och få avlastning i sitt uppdrag, var högt rankat i en undersökning.

forskning framhåller att det är viktigt att familjehem fortlöpande får utbildning och stöd under sitt uppdrag då familjehem uttryckt att de fått alltför lite utbildning under sina uppdrag.

att tät kontakt med socialarbetaren är viktigt och många familjehem anser att hembesök och telefonkontakt är ett bra sätt att få stöd igenom.

det har visat sig att familjehem har större förmåga att kunna hantera stressfulla eller oförutsägbara situationer ifall de är väl förberedda samt har tillgång till stöd och resurser.

I Höjers (2006) studie om relationen mellan familjemedlemmarna i familjehemmet beskriver familjehemsföräldrarna att de har övervägande positiva upplevelser av familjehemsuppdraget. En förklaring kan ligga i utmaningen i att utveckla sina föräldrakunskaper och att få använda sin kreativitet och kunskap har lett till att svårigheter och problem som uppdraget har medfört hamnar i bakgrunden.

Kunskapsläget om vilket stöd och information som familjehemmen får i början av en placering är begränsat. Framförallt finns det lite information om hur familjehemmen uppfattar stödet. Stödet från familjehemssekreterarna består i dag i huvudsak i form av handledning vid hembesök eller via telefon. Stöd genom hembesök och telefonsamtal är också något som uppfattas som positivt av familjehemmen. Olika samtalstekniker har utvecklats och som finns att tillgå i form av utbildningar och litteratur. Exempel på aktuella och populära samtalstekniker är narrativ förhållningssätt såsom Alice Morgan beskriver i "Vad är narrativ terapi". Mentaliseringsteorier, som har sitt ursprung från den psykoanalytiska skolan, används på de flesta utbildningar som riktar sig till professionella inom familjehemsvården.

Olika behandlingsmetoder, som först utvecklades för andra delar av socialt arbete har börjat få genomslag inom familjehemsvården. Ett exempel på detta är "Vägledande samspel (ICDP)". Vägledande samspel är ett hälsofrämjande basprogram anpassat för barn i alla åldrar. Programmet är först och främst utarbetat för sådana som har omsorg om barn, antingen de är föräldrar eller omsorgspersoner inom olika verksamheter. Programmet tillämpas inom exempelvis barnhälsovård, förskola, skola och socialtjänst. I

Vägledande samspelsgrupper utgår man från föräldrarnas resurser. Hela programmet genomsyras av att öka föräldrarnas lyhörddhet för barnen. Programmet har under senare tid blivit populär som en metod för grupphandledning av familjehem.

Förutom stöd i form av handledning erbjuds familjehemmen utbildning. En utbildning som har blivit något av en norm i Sverige är ”Ett hem att växa i”. Utbildningen är en grundutbildning för jour- och familjehem som har tagits fram av Socialstyrelsen. Utbildningen ska ge kommuner möjlighet att erbjuda jour- och familjehem en likvärdig grundutbildning som håller god kvalitet så att alla barn och unga som placeras i jour- och familjehem får god vård och omsorg. Utbildning är en del i att likställa familjehemsvården i Sverige.

Många kommuner erbjuder i ett tidigt skeende av placeringen ”Marte meo”. Marte meo bygger på antagandet att det finns ett naturligt och optimalt sätt att kommunicera med och stödja barn och vuxna i olika utvecklingsfaser. Insatser handlar därmed om att hjälpa föräldrar att utveckla samspelet med det barn de har hand om. Man utgår ifrån ett problem eller en vardaglig sysselsättning. Metoden har beskrivits som en praktisk tillämpning av modern utvecklingspsykologi. Verksamma inom området hänvisar till anknytningsteorin som sin teoretiska grund. I processen använder man videokameran som ett verktyg. Först gör man en 3–7 minuter lång videoinspelning av barnet och den vuxne. Behandlaren (Marte meo- handledaren) väljer sedan ut sekvenser från inspelningen och analyserar dem med avseende på hur samspelet kan förbättras. Det vill säga vad barnet med sitt beteende förmedlar och vad det behöver hjälp med. Efter analysen tittar behandlaren och föräldern på videofilmen tillsammans och diskuterar de utvalda sekvenserna. Man fokuserar på det positiva i samspelet och på de situationer när barnet känner sig förstått och uppmuntras på ett sätt som når fram. En insats består av 3--6 filmningar med återkoppling. (Socialstyrelsen.se, metodguide för socialt arbete) (www.martemeeo.se)

5. Teoretiska perspektiv

Vi har valt följande teorier till vårt arbete:

5.1 Systemteori

Systemteori kan ses som en specialisering eller generalisering av systemvetenskap inom lika inriktningar. I ett handledningsperspektiv befinner man sig i olika sammanhang där man är både observatör i ett system och rör sig i olika domäner. Den chilenska biologen Humberto Maturana lanserade idén om domänerna i sin bok *Kunskapens tro* (1987). Hårtveit, Håkon och Jensen, Per (2005) *Familjen plus en*.

Estetikens domän – här gäller hela den personliga kunskapen och de personliga, eller mikrokulturella, normerna. Det är den personliga och privata bakgrunden som träder fram. Här bestäms för individen vad som är rätt och fel och här avslöjas vad som är vackert och vad det osköna består av. Dessutom är detta domänen för tro, livsåskådningar och religiöst liv. I estetikens domän har känslor, förhållningssätt och våra normer sin dominerande plats. Det är alltså hela vår kulturella bakgrund som blir synlig i estetikens domän. Religiösa och ideologiska ramar har sin förankring i denna domän.

Förklaringarnas domän – i förklaringens domän finns det inte en sanning eller ett perspektiv. Att det finns flera sanningar och flera perspektiv hålls fram som meningsfulla. Här är oenighet välkommen och idéri kedomen har företräde framför säkerhet och beslutsfattande. Vi kan på många sätt säga att detta är nyfikenhetens domän. Här kommer man att försöka sätta sig in i den andres situation. Det är ett rum att tänka högt i och lyssna till varandra. Utgångspunkten är att alla synpunkter har lika värde och samma giltighet och man skapar utrymme för förhandlingar. Det är också i det rummet som terapi bedrivs.

Produktionens domän – är det lagar och regler som gäller. Vi kan säga att produktionens domän är handlingarnas domän. Här är man i arbete och här får man reda på vad som är ens arbete, hur det skall utföras och man vet vem man ska fråga om man är osäker. Man måste här veta vilket ansvarsområde man har och om detta står i förhållande till den kompetens man har. I denna domän förhåller man sig till instruktioner och interna normer och man kan lita på att dessa ramar förblir detsamma under en viss tid. Vardagslivets många uppgifter befinner sig i produktionens domän. Här utför man hushållsarbete och uppfostrar barn. Man följer trafikreglerna och man hälsar artigt när man möter grannen på gatan. Här finns det inte plats att diskutera eller problematisera de ramar som är grunden för praxis.

5.2 Anknytningsteori

Teorin behandlar samspelet mellan anknytning och omvårdnad. Samspelet innefattar föräldrarnas, eller annan omvårdnadspersons villighet och förmåga att stödja barnets behov såväl av beskydd, tröst och trygghet i utsatta situationer som att få utforska världen under rimliga säkra betingelser när detta är möjligt.

Enligt anknytningsteorin är de nyfödda barnen, "genetiskt förprogrammerade" till att knyta an till sina föräldrar. Anknytningsutvecklingen går igenom ett antal faser där barnet från den första tiden inte skiljer ut sina omvårdnadspersoner till att det efter hand, börjar visa preferenser för dem som det haft mest kontakt med. Vid ett års ålder har anknytning utvecklats till strävan att upprätthålla fysisk kontakt med de primära anknytningspersonerna. Barnet utvecklar, när utvecklingen sker som den ska, en förmåga att söka sina föräldrars/omvårdnadspersoners närhet, och använder dem som "säker hamn". Hur anknytningen utvecklas kommer att prägla individens relationer genom hela livet, menar Bowlby* (Wikipedia). Det är när det finns stora brister i omsorgsbeteendet eller när det inte infinner sig alls hos föräldern som det ofta kan bli tal om ett omhändertagande av barnet. Då kan familjehemmen kopplas in som en kompletterande familj och därmed ta över omsorgen över barnet. Önskemålet är nu att barnet ska kunna knyta an till sina familjehemsföräldrar, liksom att familjehemsföräldrarna ska knyta an och kunna älska barnet (Höjer 2001).

*John Bowlby (1907-1990), brittisk psykodynamisk psykiater och psykoanalytiker, pionjär inom anknytningsteorin.

5.3 Mentaliseringsteori

Ursprungligen kommer teorin om mentalisering från den psykoanalytiska skolan och bygger vidare på antaganden från affektteori, anknytning samt tankar om intersubjektivitet (Peter Fonagys Handbook of mentalizing in mental health practice (2012)). Mentalisering är ett begrepp som innefattar olika delar. Det handlar om att uppfatta och tolka egna och andras handlingar som uttryck för mentala tillstånd. Processen där de mentala tillstånden tolkas och görs begripliga kallas mentaliseringsprocess och med mentala tillstånd menas en människas tankar och känslor. Mentalisering handlar både om hur vi ser på vår omvärld och tolkar den och hur vi ser på oss själva och tolkar våra egna känslor och tankar. Där i de första anknytningsrelationerna som individens förmåga att mentalisera grundläggs och utvecklas. Och det är också här, i anknytningsrelationen, som utvecklingen lätt kan gå fel, eftersom förmågan till

mentaliseringsförmåga är sårbar och starkt beroende av trygghet och omsorg för att utvecklas väl. Mentaliseringsforskningen har också kunnat visa att denna förmåga att förstå sig själv och andra utifrån inre, mentala tillstånd inte bara utvecklas på grundval av genetisk programmering utan i hög grad påverkas av de sociala erfarenheter barnet gör under sina första levnadsår. (Anknytningsteori: Betydelsen av nära känslomässiga relationer, Anders Broberg, 2006)

5.4 Narrativ terapi

Narrativ terapi eller kanske ett mer passande namn, narrativ coachning, är användbart för familjehemssekreterarnas handledning av familjehemmen. En lämplig bok för att förstå den narrativa metodens grunder är "Vad är narrativ terapi" av Alice Morgan, 2004. Narrativ betyder berättande och narrativ terapi utgår från perspektivet att berättelser ger våra liv form och struktur. Som handledare möter man familjer som ofta fått uppdrag som upplevs svåra. Barnet som placerats hos familjen kan ha olika grader av behov, ibland stora behov. Familjehemmet kan vara oerfaret med barn som är på ett annat sätt än sina egna. Ibland blir barnets beteende obegripligt för familjehemmet och ibland blir familjehemmets beskrivning av barnet obegripligt för familjehemssekreteraren. En konsekvens av ovan kan bli tunna beskrivningar som lämnar litet utrymme åt livets komplexitet. Tunna beskrivningar ges oftast av något som beskriver någon annans beteende. Ett placerat barn som avvisar familjehemmets sociala inbjudningar och som hellre vill ligga med sin i-Pad på rummet kan få stämpeln ohyfsad. Den ohyfsade skall då läras att bli mer trevlig mot resten av familjen. En sådan tunn beskrivning lämnar inte utrymme åt mer komplexa och för vuxenvärlden mindre smickrande berättelser. En narrativ coach skulle kunna hjälpa familjehemmet med att skapa en alternativ berättelse. En coach skulle kunna hjälpa familjehemsföräldrarna att namnge problemet, exempelvis, känslan av att bli *avvisad*. Avvisad blir då det externaliserande problemet. Problemet avvisad ligger utanför både den placerade barnet och familjehemmet. Därmed går det att prata om hur det hindrar det sociala livet utan att skuldbelägga någon. Kanske det går att bygga en väv av alternativa berättelser kring barn, familjehemmet och livet där. En berättelse som kanske kommer att handla om allas osäkerhet kring faktumet att vara familjehem för första gången och att vara placerad hos ett familjehem som man inte vet något om och kanske är rädd för.

6. Metod

Vi har satt oss in i ämnet med hjälp av tidigare forskning samt valt metoden fokusgrupp för att komplettera och bredda vår kunskapsinhämtning. Fokusgrupper är en form av gruppintervju där deltagarna diskuterar ett ämne som är förutbestämt av forskarna. Syftet är att samla in data till undersökningen genom det samtal som förs i gruppen. Forskaren får därmed en kollektiv bild, ”den allmänna meningen”, om det specifika området. Denna metod är till sin fördel vid studier om kulturella attityder och föreställningar, eftersom det i dialogen med andra framkommer hur människan värderar, förstår samband och drar paralleller. Att kunna prata öppet med de övriga deltagarna är en förutsättning för att kunna få ta del av gruppmedlemmarnas attityder. Det är därför av vikt att föra samman homogena grupper, särskilt vid mer känsliga ämnen (Larsson m.fl., 2005) (V Wibeck, 2000).

Fördelarna med denna metod är att perspektiven på ämnet breddas, då deltagarna kan föra fram sina åsikter samtidigt som de andra lyssnar och fyller på med sina egna erfarenheter. Interaktionen mellan deltagarna möjliggör ett stort djup i svaren på frågorna som blir belysta ur en mängd perspektiv, trots få deltagare.

Vi är medvetna om att deras tankegångar kan vara svåra att fånga, men vi tror att chanserna till detta ökar i gruppintervjuer, där resonemang och diskussion förs och individen inte har samma tid att tänka efter och formulera sina svar som i enskilda intervjuer.

Nackdelarna som förts fram mot metoden är att den genom deltagarnas sammansättning, gruppens interna dynamik, observatörens förmåga att leda intervjun och frågeguidens utformning kan leda till ett begränsat resultat av intervjun (Wibeck, 2000).

Litt: Larsson, S/Lilja, J/Mannheimer, K (red): ”Forskningsmetoder i socialt arbete” Studentlitteratur, Lund 2005.

För att lättare kunna analysera resultatet av fokusgruppen spelade vi in samtalet och transkriberade till skriven text. Under analysen av texten har vi gjort selektiva urval av angelägna samtalsämnen som fokusgruppen samtalade om utifrån våra frågor.

7. Urval

Vi har bitt våra kollegor att fråga sina familjehem om de är villiga att delta i en fokusgrupp. Vi gjorde bedömningen att det var viktigt att det inte är familjehem som har oss som familjehemssekreterare för att de deltagande familjehemmen ska kunna känna sig fria att uttala sina åsikter och dela sina erfarenheter.

Den fokusgrupp vi samlade inför den här studien bestod av fyra personer. Vi hade kallat sju personer men på grund av ett visst bortfall deltog fyra familjehemsföräldrar. I vår relativt lilla grupp deltagare hade vi två kvinnor och två män, familjehem som tagit emot nätverksplaceringar, ensamkommande ungdomar, barn i de yngre åldrarna samt familjehem som är ensamstående och par som är familjehem. Representerat var också erfarna familjehem och familjehem som tagit emot sitt första barn under det senaste året.

Informanterna i denna studie har blivit informerade om studiens syfte och upplägg när de tillfrågades om att delta i en fokusgrupp. De har fått samma information vid tillfället av genomförandet av fokusgruppen. De har alla valt att delta frivilligt efter att vi kontaktat dem via telefon som följdes upp med en skriftlig inbjudan. Deltagarna har fått informationen att samtalen från fokusgruppen nedtecknas och anonymiseras. Efter uppsatsens färdigställande kommer ljudfilerna att raderas.

8. Genomgång av intervjuerna/fokusgrupp och analys

Vikten av att få vara kompetent

Flera familjehem uttryckte att de snarast fick mycket stöd och insatser än tvärt om. En familj uttryckte att de kände sig invaderade av socialtjänsten i början av placeringen.

"Delvis är man ju van att klara sig själv och delvis ska man ju ha lite lugn och ro och lära känna varandra. Då är det någon som ringer och säger; hur går det? Hur går det? Jag vet inte! Går allting bra? Ja, jag tror det."

Telefonkontakten får dock inte blir för tät, en gång i veckan eller oftare, kan öka risken för att familjehemmen avbryter sitt uppdrag. För tät kontakt kan medföra att familjehemmet känner bristande förtroende från socialarbetaren. (Socialstyrelsen, 2011)

I det moderna, sekulära Sverige måste handledare i större utsträckning än tidigare ta hänsyn till människors autonomi. Människor uppfattas inte och vill inte uppfattas som

beroende av någon auktoritet (Inledning till etiken av Göran Collister, 2010). Motsatsen till autonomi är paternalism det i socialtjänsten kan, i vissa fall, bestämma mot människors vilja. Frågan om människors autonomi kan bli problematisk när man som familjehem inte har några juridiska rättigheter samtidigt som man, i många fall, har ett psykologiskt föräldraskap. Känslan av att bli invaderad kommer antagligen av att få sin autonomi kränkt. Auktoriteten ringer och besöker i en utsträckning det inte finns en överenskommelse om. Att ha besöken i familjehemmet uppfattas av många socialarbetare som att "vi är på deras planhalva". Ett tankesätt som kanske måste omprövas. Ett familjehem beskrev det målande på fokusträffen. *"Det är ju ovant, man öppnar ju inte bara upp sitt hem, man öppnar upp för barnet och man öppnar ju upp för soc. Man får ju lära sig att hantera de där dammkornen innan soc. ska komma, så det är ju så, det är så här hemma hos oss. Jag har haft stress och panik innan."*

Familjehemmen är nöjda med stödet men får inte vara tillräckligt i sin autonomi. En familjehemsförälder nämnde telefonsamtal från sin familjehemssekreterare på sena kvällar. I boken "Reflekterande processer" skriver Tom Andersen om förhållandet mellan patienter, sjukvårdsanställda och behandlarna i ett ärende. "Alliansens misslyckades delvis på grund av att behandlarna var för avvikande från sjukvårdspersonalen, det som patienterna var vana vid". Att ringa, exempelvis sent på kvällarna till sitt familjehem avviker mycket kring det som ett familjehem uppfattar som det vanliga. Det är som när ett förskolebarn träffar sin fröken i affären på en helg. En konstig känsla och något som inte stämmer. Därför blir resultatet av samtalet mer en oro för handledaren än tillgång för arbetet med den unge. Det kan också vara så att om man som familjehemssekreterare hyser för stor oro och inte riktigt litar på familjehemmet så kan det vara ett uttryckt för ett eget ambivalent anknytningsmönster. Att den egna känslan av övergivenhet projiceras på familjehemmet. Vi som har gjort denna uppsats har noterat att för lite stöd i början av placeringen är något som familjehem ofta har återkommit till. Det kan vara ett tecken på en undvikande anknytning, en tendens från familjehemssekreteraren att hålla andra människor på avstånd från sig själv. Ett undvikande beteenden från familjehemssekreteraren behöver inte handla om undvikande anknytning. Stress och bristande resurser leder ofta till tuffa prioriteringar som leder till mindre stöd till familjehemmen. Kanske kan bristande resurser och för mycket att göra gynna professionella med bristande anknytningsförmåga och mentalisering. Människor med bristande anknytningsförmåga och sämre förmåga till mentalisering har antagligen lättare

att fatta tuffa beslut utan att drabbas av skuld känslor. En familjehemssekreterare med en trygg anknytning med tillräckligt med tid och resurser har förmodligen störst möjlighet att se familjehemmen behov klart och oförvrängt. Denne kommer antagligen inte uppfattas som invaderande eller frånvarande.

Familjehemmet och skolan

Citat från en familjehemsmamma "Jag fick hjälp med "mina" barn i skolan för de hade inte gått i skolan innan och dom fick hjälp av Skolfam och det var väldigt, väldigt bra alltså. Dom var ju analfabeter och kunde ingenting men där fick jag mycket hjälp alltså. Där fick jag hjälp till hundra procent".

Citat från en annan familjehemsmamma "Vi har ju kunnat prata om en incident i skolan, för vi sitter i den situationen, vi måste kämpa med det. Så hon (familjehemssekreteraren) har kunnat sitta ner och prata med oss om det. Hon har koll på vad som händer med oss."

Citaten från de olika fokusgruppsmedlemmarna är positivt då forskning visar att familjehemsplacerade barn lyckas sämre i skolan än andra barn (Gunvor Andersson, Utsatt barndom -olika vuxenliv, 2008). Det är därmed angeläget att förbättra skolprestationen för denna grupp. Den svenska familjehemsvården har beskrivits som bristfällig, eftersom den i många fall inte har bidragit till att skapa dessa förutsättningar för familjehemsplacerade barn. Barnen löper stor risk att lämna vården som lågutbildade. Skolan har också betydelse för placerade barns sociala liv, och det finns stor risk att skolan förstärker sårbara och utsatta barns negativa självbild. De faktorer som lyfts fram för att förklara varför familjehemsplacerade barn är svagpresterande i skolan är exempelvis trauman och låga förväntningar från omgivningen.

Ett arbetssätt som lyckats öka skolresultaten är "Skolfam" vilket är ett tvärprofessionellt team bestående specialpedagog, psykolog, familjehemssekreterare och barnsekreterare. Teamet arbetar tillsammans med barnet, familjehem och skola.

Det flera Skolfam-team påpekar (Effektutvärdering av arbetsmodellen Skolfam bland familjehemsplacerade barn i Sverige Natalie Durbeej & Clara Hellner Gumpert, 2016) vikten att handleda familjehemmet om sin roll som skolförälder och att prata med dem om hur de bäst stöttar barnets skolgång ses som en framgångsfaktor. Att stärka familjehemmet före ett skolmöte så att de känner sig tryggare på mötet kan vara det ett familjehem behöver. I fokusgruppen uttrycker en familjehemsförälder att det kan vara

mycket folk iblandade kring barnet. *”Det var för att de ville hjälpa, men jag såg det på ett annat sätt. I och med att det var så många motgångar i början, blev jag misstänksam. Nu kan jag ringa dit och gråta, om det skulle vara så”*

Kontakten mellan familjehem och skolan kan ibland vara laddad. En del familjehem kan uppleva att ”de har ögonen på sig”. Det placerade barnet kan ibland i skolan ha ett beteende som väcker uppmärksamhet. Ibland räcker det bara att kunskapen om att barnet är placerat för att det skall väcka frågor. Ovan tillsammans med skillnader med utbildningsnivåer och bakgrunder kan förstärka konflikter genom att olika berättelser skapas runt barnet.

Den narrativa handledningen

I både den konkreta handledningen av familjehemmet och med de andra aktörerna kring barnet bör familjehemssekretären arbeta aktivt med narrativ coachning (Systemisk coachning av Moltke och Molly, 2011). Vid konflikter mellan familjehem och skolpersonal bör familjehemssekretären fokusera på de historier som familjehemmet berättar om konflikten eller misstroende mot skolpersonalen. Genom att vara en god lyssnare kan familjehemssekretären se vilken som är den dominerande berättelsen. Som coach blir det som regel att man lyssnar på problemhistorierna. Genom att ställa frågor och finna undantag till den dominerande historien om ”ifrågasättande” skolpersonal och förtäta dessa kan en grund för ett bättre samarbete byggas.

Många familjehemssekreterare arbetar med ett arbetssätt som påminner om narrativ coachning utan att känna till termen. Deltagarna i fokusgrupperna uttrycker det att hjälpen i mångt och mycket är ”pratande”. Detta ”pratande” och höga närvaron från familjehemssekretären är en lysande tråd i berättelserna från fokusgruppen.

De egna barnen och stödet från familjehemssekreteraren

Ett familjehem berättar om den egne sonens roll och hans inställning till att familjen hade tankar på att bli familjehem. *”Vi pratade med Emil om olika scenario och hade han sagt nej, hade vi inte gått vidare”.*

I modern familjeforskning finns beskrivningar av familjen som en förhandlingsfamilj, där föräldrar och barn fattar viktiga beslut tillsammans. Välfungerande familjer lyssnar på

sina barn och tar hänsyn till deras synpunkter. Barnen blir då delaktiga i vad som rör familjens angelägenheter. (Höjer I och Nordenfors M, 2006).

En familjehemsamma berättade att *"Dom har träffat vår son, en eller två gånger efter placeringen och kommer att göra det snart igen. Det är bra att man tar honom på allvar"*.

"Vi har ju till och med pratat om vår son med familjehemssekreteraren, bland annat om en incident i skolan. Hon har ju inte "uppdrag vår son" men hon har ju uppdrag "oss" som familjehem".

När en familj bestämmer sig för att ta emot ett barn kan de egna barnen knappast göra sig en realistisk föreställning om vad det innebär. Även om de har varit med och sagt sin mening och ser fram emot att få en ny familjemedlem. Det är svårt att i förväg leva sig in i hur det kommer att bli för dem själva att behöva dela med sig av sina föräldrars tid och engagemang. Kanske kommer föräldrarna att under en relativt lång period att vara uppslukade av det nya barnets behov och problem. Många barn som familjehemsplaceras blir relativt snabbt en del av den nya familjen, men de egna barnen kan inte i förväg veta hur det kommer att kännas när ett annat barn säger mamma och pappa till föräldrarna och hur det kommer att reagera om de upplever sin självklara ställning i familjen hotad. (Monica Danielsson, Birgitta Jansson 2014)

De negativa erfarenheterna som förs fram är att familjelivet i vissa fall fylls av bråk och konflikter med bland annat kaotiska måltider. Placerade barns beteende i fråga om aggressivitet och svag impuls kontroll beskrivs i rapporten som en av de mest negativa erfarenheterna för familjens egna barn och som något som kan påverka stämningen i familjen (Att leva med fostersyskon, I Höjer, 2001).

I de undersökningar där barn och ungdomar själva uttalar sig, säger en majoritet (70--80%) att de tycker om att leva i en familj som är ett familjehem. De beskriver att de har fått en större förståelse för andra människors problem. Många tycker att de har fått ett bättre självförtroende och en större mognad genom att leva med familjehemsplacerade barn. De egna barnen kan också uttrycka tacksamhet över att de har det bra med kärleksfulla föräldrar som tar hand om sina barn. De tillfrågade barnen kan känna stolthet över sina föräldrar och deras engagemang och kompetens. Fler positiva erfarenheter kommer fram så som att alltid ha någon att leka med och prata med, att sällan behöva

vara ensam hemma och att tillhöra en stor familj. Åtskilliga barn säger att de inte gör någon skillnad på sina biologiska syskon och placerade barn/syskon.

I forskningsrapporter som har gjorts i Storbritannien har man sett att fosterföräldrarnas egna barn många gånger lever i en problematisk situation, men att de också har en aktiv roll när det gäller de placerade barnens liv i familjehemmet. De biologiska barnen får ofta ta ett stort ansvar för de placerade barnens anpassning i hemmet, men även i skolan och i kamratgruppen. I England nämner man därför ofta denna grupp som "Children who foster" (Att leva med fostersyskon, I Höjer, 2001).

Det finns skillnad på hur flickor och pojkar hanterar sin position att vara biologiskt barn i ett familjehem. Flickor är oftast mer vårdande och omhändertagande till placerade barn än pojkar. Pojkarna tenderar att ta mera avstånd från familjehemsplacerade barn än vad flickor gör.

Situationen för familjehemsföräldrarnas egna barn betyder mycket för utfallet av familjehemsplaceringen. För mer än hälften av de familjehemsplaceringar som avbröts i förtid orsakades avbrottet av konflikter mellan egna barn och familjehemsplacerade barn (Socialstyrelsens rapport SoS 1995:8). Trots detta riktas lite uppmärksamhet mot de barn som växer upp med familjehemsplacerade barn.

Vid placering i familjehem är ålderskillnaden mellan de biologiska barnen och det placerade barnet viktig. Relationen blir bättre då ålderskillnaden är mer än två år. Barn som är lika i ålder har ofta liknande behov och agerar inom likartade sociala arenor. Konkurrensen med syskon i familjehemmet kan bli stor. Ju större ålderskillnaden är desto bättre är relationen. En ålderskillnad på cirka fem till sex år och mer än så verkar ha en positiv inverkan på relationen mellan fosterföräldrarnas egna barn och det placerade barnet. Förutom förklaringen om barnens liknade behov och konkurrens finns också förklaringen att äldre barn kan finna glädje i att ta hand om yngre familjehemsplacerade syskon. (I Höjer 2006)

Syskonkonflikter, vilket kan uttryckas på olika sätt – handlar nästan alltid om avundsjuka och kamp om att vara det barn som föräldrarna tycker bäst om eller om konkurrens om deras kärlek och uppmärksamhet. För föräldrarna gäller det att kräva lagom mycket av de egna barnen i förhållande till det placerade barnet. Om föräldrarna förväntar sig medkänsla och förståelse kan i värsta fall få motsatt effekt. Om de biologiska barnen i

familjehemmet kan prata öppet med föräldrarna om sådant som känns orättvist eller besvärligt i förhållande till placerade barn, är det istället möjligt att på ett tidigt stadium genomföra de olika förändringar som kan behövas för att familjens egna barn ska må bättre och acceptera den nya situationen (Monica Danielsson, Birgitta Jansson 2014).

Man kan se familjen som ett system då systemteorin riktar uppmärksamheten mot relationen mellan människor. Systemet påverkas av en ny familjemedlem. Inom systemteori talar man om sociala system. Varje människa är ett system med sin egen förförståelse, kunskap och erfarenhet vilket leder till sin egen sanning och expertkunskap på att vara sig själv. Eftersom vi lever tillsammans i världen sker en påverkan mellan människor, vi samverkar och står i relation till varandra. Dessutom är varje litet system en del av större system som till exempel familjen, bostadsområdet, skolan, arbetsplatsen, fotbollsklubben, Sverige osv. Varje system har två former av styrning: inre och yttre.

Inre styrning är handlingar, relationer och samverkan mellan människorna i systemet. Den yttre styrningen är att systemet anpassar sig till omgivningen. Varje system har relationer till andra system, exempelvis så behöver skolan förhålla sig till de lagar som finns i Sverige (www.evalenaedholm.se). Inom systemteori finns ett här- och- nu-perspektiv. Det är vad människor gör tillsammans i ett sammanhang som kan resultera i förändringar. I ett system pågår en ömsesidig påverkan mellan de olika delarna och det finns en dynamik inom det nätverk i relationer som utgör ett system. Man kan förstå istället för att fastna i vems fel det är, man kan se på situationer och relationer i ett sammanhang (Bernler G/Johnsson, 1988).

Handledarens stöd i anknytningsarbetet

Citat från familjehemsförälder "De (familjehemssekreteraren) ser saker som man själv inte tänker på. Särskilt jag som har barn som inte har föräldrar i livet. Det är så mycket man får dåligt samvete för när de egna barnen kommer och säger; mamma jag älskar dig. När det har varit tufft har man fått bra stöd från familjehemssekreteraren om hur man ska göra. Till exempel när man lagar mat kan man fråga; hur gjorde din mamma och hur gjorde din pappa? Man får nya tankar".

Det är många faktorer som samverkar när familjehemsplacerade barn, familjehemsförälder och deras barn ska lära sig att leva med varandra. I de allra flesta fall beskriver både män och kvinnor ett nära förhållande till de placerade barnen, men mödrar

ger i högre grad än fäderna uttryck för starka känslor och närhet. (I Höjer, 2001). De flesta familjehemsföräldrar har starka känslomässiga band till de placerade barnen. Det är en positiv bild och visar en viktig dimension i föräldraskapet som familjehem. Familjehemsföräldrar ska fylla funktionen av kompletterande förälder, vilket ger föräldraskapet en speciell karaktär. Det faktum att de inte är biologiska föräldrar och att de oftast inte har följt barnet från dess späda år innebär också en viktig skillnad i moders och fadersrollen. I själva vardagsomsorgen är det ingen skillnad. (I Höjer, 2001).

Att släppa in ett främmande barn i sitt liv är nog alltid en extremt omtumlande resa, där man inte vet vad som väntar bakom nästa vägkrök. Bekymmer och problem som måste lösas men också förmånen att få uppleva glädjen att komma känslomässigt nära ett barn. Det märkliga och fina med att ta emot ett fosterbarn är att det är möjligt att älska någon annans barn. Förmågan att trösta står högt på listan över egenskaper som är viktiga och önskvärda hos familjehemsföräldrar. Barnen bär nästan alltid med sig svåra upplevelser och de är i behov av tröst. Under perioden före familjehemsplaceringen har barnet i allmänhet levt under stark press. Det är viktigt att förstå att ett barns beteende är uttryck för tankar och känslor som barnet inte kan uttrycka på något annat sätt. Ett vanligt sätt för barn att hantera känslomässigt svåra upplevelser är att skärma av, att helt enkelt stänga av sina känslor då det gör för ont. Ilskan och rädslan utplånas. Barnet har långvarig träning i att göra sig av med känslor. De sluter sig, är tillbakadragna, svåra att nå och svåra att trösta. Att försöka nå fram till de här barnen med någon slags tröst handlar först och främst om att skapa en relation. Hur mår det här barnet nu? Vilken slags mat tycker barnet om? Är det här ett barn som är rädd för mörker? Hur kan det komma sig att vissa barn som växer upp med missbruk, våld och vanvård ändå klarar sig bra som vuxna? De besvärliga omständigheter de tvingades leva med som barn, påverkar deras liv även som vuxna. Psykoterapeuten och forskaren Lilian B Rubin har intresserat sig för denna fråga och undersöker den närmare i sin bok "The transcendent Child. Tales of Triumph Over the Past" (1996). Hos dessa barn finner hon en gemensam nämnare. De har haft tillgång till en positiv anknytningsrelation till någon utanför familjen som engagerat sig i barnet och gett det hjälp och stöd. (Monica Danielsson, Birgitta Jansson 2014) (Eva Körner 2005)

För att vara familjehem behöver man ha en god mentaliseringsförmåga. Det är viktigt att kunna sätta sig in i barnets men också föräldrarnas upplevelser av känslor, tankar och önsknings. Men också ha förståelse för sin egen reaktion och förstå sig själv vid yttre påverkan och händelser. Det kan överlag göra det lättare att nyansera det som händer.

Även möjligen att på bättre sätt kunna bedöma utsatta situationer och stötta barnet utifrån ett större perspektiv som familjehem (P Wallroth 2010).

Vikten av tydlighet i handledningen

Flera i fokusgruppen uttrycker att de ville veta mer om barnets reaktioner och en "prognos". Att få en prognos eller ett papper över allt som kan hända går inte att göra. För att göra kontakterna mer tydliga och förutsägbara finns behov av regelbundna sammanhangsmarkeringar göras. Det blir inte bara tydligt för familjen utan även den professionelle, vilken kontakt som man skall ha.

En familjehemsförälder i fokusgruppen sa så här; *"Det enda jag har tänkt på, när man går in i en sådan här process, alla barn är ju olika, då hade man velat veta lite om att typ nu är det den processen eller den fasen som väntar. Så vet man att det är någonting som kommer att vara nu eller för alltid. Eller så här; nu är ni i den här fasen, kanske kommer det bli värre men att det blir bättre sen."*

Värdet av handledning för familjehemsföräldrar kan inte nog betonas. När handledning ska beskrivas inser man att det är en process som inte så lätt låter sig fångas. Att få handledning kan låta som om handledaren sitter inne med svaret på olika svåra problemställningar och kan tala om hur man ska göra för att komma vidare. Eller att det "rätta" sättet att angripa ett speciellt problem förmedlas av handledaren till den som handleds. Men det är inte så handledning går till. Den som går i handledning befinner sig i en slags inläringssituation trots att det inte är fråga om utbildning. Det handlar snarare om att få möjlighet att få vända och vrida på olika problem som man stöter på. Problemet definieras och avgränsas och den som handleds får möjlighet att se det hela utifrån eller från en ny infallsvinkel. Ofta leder det till att det problem som fokuseras blir möjligt att hantera på ett annorlunda och bättre sätt. Att i ett familjehem dagligen konfronteras med de problem som kan finnas kring ett barn kräver ibland någon form av "säkerhetsventil". Kontinuerlig handledning kan vara en god hjälp. Det kan ske enskilt eller i grupp med andra familjehemsföräldrar. Individuell handledning har fördelen av att den som handleds har möjlighet att vara öppen och personlig i en skyddad situation. Grupphandledning har fördelen att det finns en samlad kompetens i gruppen och att deltagarna känner igen sig i varandras problem (Monica Danielsson, Birgitta Jansson 2014) (Cristina Dahlberg, Anne Forssell 2006).

Stöd och information innan placeringen

Citat från deltagare i fokusgruppen: *"Det hade varit bra att få en liten riktlinje just på ekonomin. Det finns ju en gode man som tar hand om barnets intresse och sköter det. Vi har ju haft många kompisar till killarna som bor hemma hos mig och så hör man ju då att han får månadspeng med 500 kronor, mina killar får 1000 kronor i månaden. En kille som bor hos mig tycker det är dåligt och säger, var är mina pengar? Vad då dina pengar? Jo men Migrationsverkets pengar. Så fick jag förklarar hela biten, men de förstår inte terminologin ekonomi och budget. Den biten skulle nog varit jättebra om de kunde få med sig den tanken, de tror att pengarna bara kommer, ur bankomaten. Så är inte verkligheten."*

Citat från en annan deltagare: *"Första killen som bodde hemma hos mig såg det som om det vore ett hotell hemma hos mig. Jag fick förklara för honom, det är ju inget hotell, det här är ett hem. Det är inte bara; gör vad du vill, kom och gå när du vill. Jag måste ju veta var du är någonstans."*

"Alltså det här scenariot för er som familjehemssekreterare kan inte vara så lätt. Jag var på ett möte skolen för första gången med killen där, så sa dom, i princip fick vi reda på fredagen, det kommer 15 stycken på måndag! Vi har ju inte ens lärare, vi har ju inte ens klassrum."

Ett önskemål från familjehemmen, som i och för sig inte handlar om dem men har betydelse för hur de uppfattar stödet från familjehemssekreterarna/socialtjänsten, är att barnen är bättre förberedda. Om en ungdom har realistiska förväntningar om vad ett familjehem kan innebära skapas en mer positiv grund för vidare samtal om vad familjehemmet kan behöva för stöd. Familjehemmen som deltog på fokusgruppen visar dock på förståelse över familjehemssekreterarnas arbetssituation. Familjehemmen inser att det är svårt att förbereda barn/ungdomar vid en akut situation. Författarnas egna erfarenheter är att socialtjänsten är duktiga på att ordna ny skolgång och samarbete med föräldrar/god man/särskild tillförordnad vårdnadshavare vid en placering. Socialtjänsten är lyhörda, i varje fall vad det gäller ungdomar, om vilken ort de kan tänka sig att bo, antal barn i familjen osv. Erfarenheten är dock, framförallt, var det gäller ensamkommande att socialtjänsten är mindre bra att förbereda ungdomarna på hur det är att leva i en familj i Sverige. Om en ungdom, exempelvis, har en bakgrund i Afghanistan och bott i ett HVB- det sista året och skall flytta till ett familjehem bör man få en grundlig

information om hur det är att leva i en familj i Sverige, vilka ekonomiska ramar det finns mm. Ingrid Höjer reflekterar om ordet placering i boken "När samhället träder in" och om behovet av att kanske byta namnet "placering" till namnet "flyttning i offentligt regi". Att flytta till ett nytt familjeliv innebär ofta för barnet att byta kamrater, skola och övrigt nätverk. Många barn har inte levt i den sorts familjer som socialtjänsten anlitar. Ordet placering används lite slentrianmässigt och ett annat ord skulle kanske hjälpa till att för alla inblandande att inse vidden av konsekvenserna för barnet vid en flytt till familjehemmet. Att alla verkligen inser konsekvenserna för den unge vid en flytt skulle kunna leda till större hjälp med förberedelse till den unge.

På frågan om familjehemmen i fokusgruppen hade fått tillräcklig information om barnet och dess situation innan placeringen och i samband med matchning svarade de att de tror att de fick tillräcklig information. En familjehemsförälder sa att;

"Jag tycker inte det går att bedöma riktigt. Hur mycket information behöver man, jag vet inte riktigt. Man behöver de viktiga bitarna, ungefärliga omständigheter och så. Hur mår barnet i runda slängar. Känslan var ju att vi får ju långt ifrån reda på allt. Det är väl juridiska orsaker som styr det lite grand."

Efterföljande diskussion handlade om att man skulle veta lagom mycket för att kunna fortsätta vara sig själv. Informationen byggde upp en förväntan och en längtan efter det barn som skulle komma till dem. Ett familjehem visade på vikten av att få viktig information innan barnet kom till dem. Deras familjehemsplacerade barn hade blivit slagen hemma av sina föräldrar. Barnet hade skräck i ögonen när hon sa till på skarpen, "nu när det gått en tid vet jag att han är trygg med att jag inte slåss".

Ofta sker placeringar av barn och unga i mer eller mindre akuta situationer, vilket påverkar den tid som finns för förberedelser. Till stor del består förberedelserna av att tillgodose det informationsbehov som finns hos alla berörda, men också att bemöta krisreaktioner och andra känslor som placeringen kan väcka hos barn och föräldrar. Förberedelserna måste variera beroende på barnets ålder och specifika behov, om placeringen görs i en familj som barnet redan känner, i ett jourhem eller direkt i ett främmande familjehem (Barn och unga i familjehem och HVB, Socialstyrelsen 2012).

I första hand behöver barnet kontinuerlig information från socialsekreteraren om vad som händer och vad som planeras närmast. Barnet behöver få information om familjehemmet.

Ett större barn behöver få träffa familjen några gånger innan hon eller han bestämmer sig för om det är en familj ungdomen kan tänka sig att bo i. Vad det gäller ett yngre barn kan kontakten med ett blivande familjehem möjligen inledas med att familjehemmet besöker barnet och inte tvärt om. (Barn och unga i familjehem och HVB, Socialstyrelsen 2012)

Att berätta om barnet och ge information om bakgrunden till varför barnet ska familjehemsplaceras är en del i den anknytningsprocess som startar i och med berättelsen. En trygg bas är det mest centrala begreppet inom anknytningsteorin (Bowlby 1969). Här beskrivs två olika sidor av föräldrars omsorgsförmåga. Föräldern ska vara både bas och hamn. Barnet har behov av närhet för beskydd där föräldrar utgör en bas. Men barnet strävar också efter att upptäcka världen och behöver då ha föräldrar som en hamn att återvända till om något skrämmande skulle inträffa. Ett viktigt begrepp inom anknytningsteorin är inre arbetsmodeller, vilket gäller både barnets förmåga och den vuxnes. Inre arbetsmodeller byggs upp inom den anknytning som barnet har till sina föräldrar och är alltså en spegling av vad barnet har upplevt i kontakten med föräldrarna. Inom en god anknytning kan inre arbetsmodeller, nya goda erfarenheter, öka barnets känsla av värde och tilltro till sig själv och andra. (Anknytning, K. Karlsson) När familjehemsföräldern sätter sig in i barnets situation och erfarenheter aktiveras familjehemsföräldrarnas eget anknytningssystem och förmåga till mentalisering.

Handledning med hjälp av externaliserande samtal

Citat från familjehemsförälder "Familjehemssekreteraren sa att; det är bara att ringa, ringa och spy ur dig galla, så att du orkar vidare. Det tar ju emot att göra det, men idag gjorde jag det. Jag var så jäkla trött och han sa till mig att det är ju det jag är till för, jag kan kanske hjälpa till med några ord på vägen så kan du få tillbaka lite energi. Familjehemssekreteraren är ju vårt stöd. Det är ju inte så enkelt att be om hjälp, men det får man bara göra och det får man".

I fallet ovan kan det externaliserande samtalet vara en hjälp. När familjehemssekreteraren har "någon på luren" är det viktigt att inte bara lyssna och ta emot utan även försöka namnge problemet. "Så något har gjort dig trött". Inom det externaliserande samtalets ram omtalas alltid problemen såsom åtskilda från personen (Morgan, Vad är narrativ terapi? 2004).

Att ta hand om ett utsatt barn kan ibland kännas övermäktigt. Stora förväntningar läggs från socialtjänsten och andra aktörer på familjehemmet att "lösa" något som resten av samhället har misslyckats med. Resultatet kan lätt bli skuld och en stor trötthet, speciellt i början av uppdraget när allt är nytt. Att försöka lösa sitt uppdrag kan kännas övermäktigt. Ett sätt för familjehemssekreteraren att minska skulden eller tröttheten utan föra över den på någon annan såsom partnern eller det placerade barnet är att just externalisera problemet. Det är också viktigt att uppmärksamma det omgivande sammanhanget när, exempelvis, en trött familjehems mamma ringer till sin familjehemssekreterare. Tröttheten kan vara en metafor för psykisk utmattning på grund av stort ansvar och upplevd otillräcklighet. En känsla vi alla kan ha när vi står inför något nytt så som de första dagarna på ett nytt arbete. En trötthet kan just vara en trötthet, det placerade barnet är kanske oroligt och har problem att sova. Tröttheten kan också vara att partnern inte varit aktiv i processen i att bli familjehem. Att noggrant utreda det sociala sammanhang i vilket problemet yttrar sig, är därför en viktig del av det externaliserande samtalet. När en familjehemsförälder kan beskriva vad tröttheten gör med hen så kan denne lägga problemet utanför sig själv och en annan berättelse ges möjlighet att träda fram. Kanske det finns dagar som tröttheten inte är så jobbig, hur är dessa dagar?

En förutsättning för ovan är att familjehemssekreteraren finns där och kan i sin tur hålla problemet utan för sig själv. Familjehemsföräldrarna som deltog i fokusgruppen upplevde en stor närvaro från sina familjehemssekreterare.

9. Slutdiskussion och sammanfattning

Syftet med denna studie var att få en bredare förståelse för hur familjehemmen uppfattar stödet och handledning från familjehemssekreteraren i början av en placering samt en redogörelse för hur aktuell forskning ser ut inom ämnet. Vi har utgått från våra tre frågeställningar; Vad fick ni för stöd i början av placeringen? Hur blev det? Vad hade ni önskat mer för stöd, vad saknade ni?

Antalet deltagare på fokusträffen var få och övervägande positiva till sina uppdrag och det stöd de erhållit från familjehemssekreterare. Även om detta är en avgränsad kvalitativ studie tycker vi ändå att vi kan sammanfatta några viktiga punkter och slutsatser.

- Att familjehemssekreteraren litar på familjehemmens kompetens och respekterar deras autonomi.
- Att familjehem och barn ges möjlighet att på egen hand lära känna varandra.
- Att familjehemssekreteraren vågar vara personlig men ändå, i grunden, ha ett professionellt förhållningssätt.
- Att byggandet av relation mellan familjehem och familjehemssekreterare är grunden till ett gott samarbete.
- Att familjehemssekreteraren är lyhörd för familjehemmens behov och har god kännedom om sina egna tillkortakommanden och förmågor.
- Att sammanshangsmarkeringar från familjehemssekreteraren och tydlighet i roller minskar familjehemmens osäkerhet i uppdraget.
- Att tidigt erhålla grundläggande utbildning inför ett uppdrag.
- Att inför placering lämna tillräcklig information om barnet till det väntande familjehemmet.

I våra möten med andra människor vill vi i första hand bli sedda och lyssnade på. Att någon är nyfiken på mig och tar sig tiden och kraften att utforska vem just jag är skapar lust och en upplevelse av att jag är en viktig person. Kanske skapar det lust och nyfikenhet på mig själv och i vissa fall även på den andre. Att någon annan visar sitt intresse för mig genererar i bästa fall kraft och utlöser egna resurser. Som handledare kan vi inta en undersökande och nyfiken position som en slags terapeutisk grundhållning. Formen för dialog innehåller en möjlighet till utveckling och utvidgning av ens värld.

Socionomer har ofta ett ständigt dåligt samvete. Vår förförståelse inför detta paper var att många familjehem kände sig övergiva av familjehemssekreterarna efter placeringen. Slutsatsen som vi gör efter detta paper är att det är dags för familjehemssekreterare att räta på sina ryggar och inse att de gör ett gott arbete.

I arbetet med denna uppsats blev det klarlagt att tidig information om barnet till det väntande familjehemmet är av stor vikt. Informationen om barnet är viktig för att förbereda sig praktiskt, känslomässigt och gör det möjligt att förstärka känslan hos familjehemmet att dom är en del av teamet kring barnet.

Familjerna i fokusgruppen var angelägna om att kunna få stå på egna ben, att inte tappa sitt självförtroende och kompetens som förälder när ett familjehemsplacerat barn flyttar in. Det är samtidigt av största vikt för dem att kunna ta upp smått och stort med sin familjehemssekreterare.

Viktigt är självkänedom hos familjehemssekreteraren så att inte dennes egna behov styr vilket stöd familjen erhåller. Vikt av att vara uppmärksam om det egna anknytningsmönstret. Autonomi och få uppleva känslan av att vara kompetent är viktigt för alla människor. För mycket telefonsamtal och besök ger inte familjehemmen möjligheten att själva hitta lösningar på egen hand.

Vi har funderat på om vår inställning som familjehemssekreterare är att; om vi utgår från att lösa problem som uppkommer, så jobbar vi på rätt sätt. Är våra samtal inriktade på att hitta och lösa problem? En annan ingång i mötet är istället att lyfta det som fungerar bra och följa familjehemmets liv med det placerade barnet. Har man en relation ringer man inte bara när det är problem, då är det lättare att uppmärksamma det enkla, vanliga som fungerar bra.

Önskemål från familjehemmen är att de önskar tydlighet över hur kontakterna skall se ut. En lärdom är att familjehemssekreterare är noggranna med sammanhangsmarkeringar.

Det finns gott om litteratur om placerade barn och om familjehemmen. Dock finns det litet forskning om stödet till familjehemmen. Att genomföra omfattande studier kring stödet till familjehemmen borde vara prioriterat på universiteten.

Litteraturförteckning

- Andersson G, Utsatt barndom-olika vuxenliv, Stiftelsen Allmänna barnhuset, 2008.
- Andersen T, Reflekterande processer, Studentlitteratur AB 2003.
- Barn och unga i familjehem och HVB. Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter. Socialstyrelsen 2012.
- Bernler /Jonsson, Teorier för psykosocialt arbete, Göteborgs universitet, 1988.
- Bowlby J, (1907-1990), brittisk psykodynamisk psykiater och psykoanalytiker, pionjär inom anknytningsteorin.
- Broberg A mfl., Anknytning i praktiken, Tillämpningar av anknytningsteorin, Natur och Kultur, 2013.
- Broberg A, Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer, Natur och Kultur, 2006.
- Bäck-Wiklund M och Lundström T (red), Barns vardag i det senmoderna samhället, Natur och Kultur, 2006.
- Collste G, Inledning till etiken, Studentlitteratur AB, 2010.
- Dahlberg C, Forssell A, BBIC i praktiken – att knäcka koden, Studentlitteratur AB, 2006.
- Danielsson M, Jansson B, Ta emot ett barn, Familjehem - föräldraskap på andra villkor, Antigone förlag, 2014.
- Demir I, Englund M, En kvalitativ studie om hur det upplevs att växa upp med fostersyskon. Socionomprogrammet Kandidatuppsats, Hötsterminen 2012 SQ1562 Vetenskapligt arbete i socialt arbete Göteborgs Universitet, 15 hp
- Durbeej N, Hellner Gumpert C, Effekttutvärdering av arbetsmodellen Skolfam bland familjehemsplacerade barn i Sverige, 2016.
- Ett hem att växa i –familjehemmets bok, Socialstyrelsen, 2013.
- Fonagys P, Handbook of mentalizing in mental health practice (2012)
- Hårtveit H och Jensen P, Familjen plus en, Studentlitteratur 2012.
- Höjer I och Nordenfors M, Att leva med fostersyskon, Göteborgs universitet, 2006.
- Johansson R, Svegin S, Socialtjänstens stöd till familjehem ur utvecklingsekologiskt perspektiv, Socialhögskolan Lunds Universitet SOL067 Socialt arbete med barn och unga, Hötsterminen 2005.

Karlsson K, Anknnytning – om att tolka samspelet mellan föräldrar och små barn, Gothia förlag, 2008.

Körner E, Föräldraskapets (o)möjligheter, Risbergs Information och media AB, 2005.

Larsson S, Lilja J, Mannheimer K, red. Forskningsmetoder i socialt arbete, Studentlitteratur AB, 2005.

Lukenda D, Slottner Seholm S, En kvalitativ studie om familjehems och släktinghems upplevelser av socialtjänstens stöd, Kandidatnivå Hötterminen 2014, Göteborgs Universitet.

www.martemeo.se

Moltke H V, Molly A, Systemisk coachning, en grundbok, Studentlitteratur AB 2011.

Morgan A, Vad är narrativ terapi? Bokförlaget Mareld 2004, Studentlitteratur AB 2014.

Sandholm M, Sandell T,Handledning till familjehem med fokus på umgänge med biologiska föräldrar. Fortbildning för familjehemssekreterare, Göteborgs universitet och Familjeterapeuterna på Korsvägen AB, vt.-15, 7,5 p.

SOU 2005:81

Wallroth P, Mentaliseringsboken, Karneval förlag 2010.

Wibeck, V, Fokusgrupper, om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod, år, Studentlitteratur AB, 2010.

Wikipedia

Åkesson C, & Storck J, En kvalitativ studie om hur familjehemssekreterare förhåller sig till sitt handlingsutrymme. Jönköpings universitet Våren 2016.